
Helena Ložar-Podlogar

Kdor posluša pive, lahko bukve piše

(Pregovori in reki, ki jih je zapisal ali si jih izmislil Janez Trdina)

Skoraj neopazno je 14. julija letos minilo 90 let od smrti **Janeza Trdine** (1830—1905), slovenskega pisatelja, zgodovinarja in tudi narodopisca, saj človek, ki ga zanima ljudsko življenje, ne more mimo njega, še prav posebej ne za Dolenjsko. Trdina je že v mladosti čutil odpor do gospode, ni maral mestne družbe in se ji ni mogel nikoli prilagoditi. Življenje meščanov se mu je zdelo preveč umirjeno, dolgočasno. Toliko raje pa je zahajal v družbo preprostih kmetov, delavcev in revežev. Pri njih je slišal marsikatero »ljudsko modrost«, z njimi posedal v krčmah ali jih opazoval in jim prisluškoval iz svojega kotička, opazoval jih je pri njihovem delu (moj stari oče, Ivan Košak, gostilničar in posestnik v Novem mestu, je pripovedoval, kako je Trdina ure in ure sedel v drevoredu in opazoval zidarje, ki so zidali Košakovo gostilno). Od leta 1871 dalje je prepotoval Dolenjsko podolgem in počez in zapisoval vse, kar je videl in slišal, pa tudi vse svoje vtise in slučajne misli. Zbiral je takorekoč gradivo za prikaz načina življenja dolenjskega ljudstva. Od tega gradiva pa je večina ostala v rokopisu, saj po Janezu Logarju Trdina ».../iz nabranega gradiva ni znal z ustvarjalno domišljijo odbirati in zapletati snovi, jo graditi v organsko umetnino /.../ tudi ga ni znanstveno objavljaj /.../, niti iz njega oblikoval znanstvenih razprav /.../« (SBL, 12/1980, str. 168.). To gradivo, zapisano v 27-tih zvezkih malega formata, t.i. »zapisnih knjižicah«, danes hrani v originalu rokopisni oddelek NUK-a pod št. 15/62, tipkopijsne prepise pa študijska knjižnica Mirana Jarca v Novem mestu in Dolenjski muzej, v tiskani obliki (dobesedni prepisi, brez komentarjev) pa je izšlo v založbi Krt kot Podobe prednikov v treh knjigah (1. ... pohujšljive za vsakega..., 2. »Vsaka svinja naj si rije svoje korenje«, 3. Trezne, vinske in praznoverne), Ljubljana 1987. Že v začetku sedemdesetih let sem prepisala in takrat po tipkopisu signirala pregovore in nekaj gradiva o šegah življenjskega kroga. Gradivo je danes v Inštitutu za slovensko narodopisje ZRC SAZU in čaka na morebitno komentirano izdajo vseh slovenskih pregovorov in rekov.

V uvodu v 7. zapisno knjižico »Posnetki in opazke začeni prvi dni Februarja 1871« Janez Trdina sicer opozarja in prosi, da to gradivo ni za javno rabo in naj njegove zapiske tisti, ki jih najde, uniči, saj je v njem, poleg resnic, tudi veliko čenč. Zapisal je pač vse, kar je slišal, videl in poizvedel. In prav v teh zvežčičih, v katere je Janez Trdina s svinčnikom

in drobno pisavo zapisal svoja opažanja (in verjetno dodal tudi kakšno svojo pikro iskrico, ki se mu je slučajno utrnila), so raztreseni mnogi pregovori (ki pa vedno to niso), reki in resnice, oziroma Trdinove ugotovitve. In ker jih v drugih zbirkah slovenskih pregovorov ni najti, naj jih vsaj kot gradivo objavim v naši strokovni publikaciji. Preveč jih je za eno objavo, zato sem jih skušala vsaj približno tematsko urediti in v tej številki objavljam le tiste, ki so najbližji življenju v družini in njeni bližji okolici, ki govorijo o odnosih med ljudmi, ki posegajo v življenje. Tiste bolj splošne narave sem prihranila za naslednjo številko.

Ljubezen

Kamor merijo oči, tje meri pamet.

Če boš kazal pred ljudmi, da imaš ženo rad, jo bo to bolj veselilo kakor nova kijklja.

Kdor ima rad mačke, bo imel tudi ženo rad.

Če presadiš rožo v kamenje, bo kmali zvenela; tako tudi v prehudi revščini ljubezen ugasne.

Kjer se je zajec polegel, hoče tudi poginiti (najbolje je, če se dekle omoži v domačem kraju).

Kjer je dosti vsega družega, priseda rada tudi ljubezen.

Dokler sta polna hram in kašča, ne strada ljubezen.

Iz hiše šel je zadnji groš in ljubezen ga je spremila.

Lačna ljubezen kmali pogine.

Kjer je svet, tam je tudi med (za dekleta in mlade žene).

Dota

Pridne roke si doto same pridobe.

Dota bi bila že dobra, ko bi se držala hiše.

Za baba se nikoli ne ve, ali bo za kaj ali ne, dota je pa denar in za denar še otroci vedo, da je kaj vreden.

Če ni baba za nič, je pa dota dobra, če ni dote pa še ni gotovo, če bo baba dobra.

Pol dote mi je vzela ohcet, pol sva pognala prvo leto, ko sva bila nora in sva mislila, da je nama ne more nikoli zmanjkati.

Dota je konjski likof.

Dota je kakor predpustne klobase; obeh kmali mine.

Dota se izmota.

Dota je potepenka, pride in gre, da ne veš kedaj.

Dota ni kavra; kdor jo prav obrne, mu že zaleže.

Mine dota, mine lepota.

Dota se v krčmi izmota.

Ne boj se nikoli take žene, ki ti prinese za doto ljubezen in strah božji.

Zakon

Zakon je vreme, včasih je lepo, včasih grdo.

Zakon je pečenka ubogih.

Zakon je dovoljen greh (ali dopuščen greh).

Zakon je čudna rožica; od daleč človeku diši, če jo utrga pa smrdi.

Zakon stoji na potrpežljivosti.

Zakon je 7. zakrament, če je svét (krščanski), če ni svét pa 8. naglavni greh.

Zakon je kurnica; kdor je zunaj, sili notri, kdor je notri, sili ven.

Zakon je svét ali težak stan.

Zakon je španovija – v španoviji pa še pes crkne.

Zakon je gnoj, oba grda, oba potrebna.

Zakon je privilegirana kurbarija, greh.

Zakon nikogar ne poboljša; kar je pred bil, to je pozneje.

Zakon ni po navadi ne popolnoma srečen, ne popolnoma nesrečen, ampak vsakega nekaj.

Zakon samo ženo redi, moža pa slabi.

Slab zakon, pekel že na tem svetu.

Zakonec – sreče konec.

Ljubezen brez zakona in zakon brez ljubezni – ni nobeno nič prida.

Na zakonu svet stoji in svet pada.

V pravem zakonu sta dva gospodarja, dve gospodinji.

Dobri zakoni rastejo na tistem drevesu, ki se mu pravi potrpežljivost.

V zakonu se je treba ljubiti, še bolj pa moliti.

V zakonu je slabo ali brez zakona bi bilo na svetu še slabše.

V zakonu mora biti strašno dobro, ker je obrnjenih toliko stopinj proti njemu, iz njega nazaj pa ni nobene videti.

V zakonu je tisti srečen, ki tri dni po poroki z naglo smrtjo umrje.

V zakonu ni mogoče, da bi bil človek srečen; dosti je, da ni nesrečen.

Ko bi bil zakon res tako strašan, bi se noben vdovec več ne ženil.

Ženitev je loterija; terno zadene malokdo.

Ženi naj se tisti, ki se mora, ne pa tisti, ki se more.

Kmet se ženi iz potrebe, ker brez žene (gospodinje) ne more prebiti, gospoda pa se ženi iz srboritosti, ker bi brez babe še laglje izhajala.

Iz ljubezni ženijo se samo ljudje srednjega stanu, plemenitaši gledajo na rod in naslov, kmetje na doto in delavno roko, obojim je zakon le kak navaden opravke.

Kdor ni potrpežljiv, je pametneje, da se obesi, kakor pa oženi.

Dandanašnji je že vse eno ali se človek oženi, ali pa se da na meh odreti.

Daj na sebi tri kope pšenice omlatiti, če boš lahko prebil, se oženi brez skrbi, da ne bi mogel prenašati babjih sitnosti.

Varuj se v zakonu prvega prepira; kdor se obvaruje prvega, živi do smrti v prijaznosti in zadovoljnosti.

Predno začne žena prvokrat moža zmirjati, bi bilo bolje, da bi si odgriznila jezik, ker prva zamera ne ostane nikoli sama.

V zakonu manj škodi sto hudih besed, kakor en sam zaničljiv pogled ali ena sama kletev.

Najbolj je treba krotiti jezik pa ljubezen.

V slabem zakonu ni nikoli samo eden nesrečen, ampak oba, čeprav tega nikomur ne povesta.

Kjer ima mož raje deklo ko ženo, se rado primeri, da ima tudi žena raje hlapca ko moža.

Mož in žena imata eden drugemu zmirom veliko odpustiti.

Dobil sem ženo in z ženo uš za uho, ki me bo jedla do smrti in še dobro, če ne tudi po smrti.

Zjutraj se pozna, kokošen bo dan. (tudi v začetku zakona velja to).

Mož in žena si ostaneta prijatelja, če imata oba zmirom dosti dela.

Ne puščaj žene prvo leto nikoli brez dela, pozneje sama ne bo mogla prebiti brez njega.

Po dnevu je vojska, po noči pa ljubezen.

V zakonu se je prve zamere bolj bati ko ognja.

Slabo je v tisti hiši, kjer kokoš poje in petelin kokodaka.

Kadar se mož in žena zravstata, treba jih je zapreti in jima dati dosti pečenke in dobre vina, pa se bosta gotovo kmali zhogala.

Dokler sta mož in žena pri vinu, se malokedaj stepeta.

Kmet se ženi po božji volji, gospod pa po svoji, zato je tudi v kmetiških zakonih več blagoslova božjega, ko pa v gosposkih.

V zakonu postane ženska sama svoja (frej), moški pa suženj.

Ko bi pohlevna imela volka za moža, bi ga ukrotila.

Mož in žena sta srečna, če sta oba norca ali pa oba pametna.

Žena bi možu bolj stregla, ko bi se smel ločiti od nje vsaj vsako deseto leto.

Boj se ljubice tako, kakor hudobne babe, z babo pa ravnaj tako, kakor z dobro ljubico, pa boš srečen zmirom v samskem in zakonskem stanu.

Žena naj tudi v zakonu ostane ljubica, pa se ne boš nikoli pokesal, da si jo vzel.

Toča je pobila vinograd, polje in kar je najhuje, tudi zakonsko posteljo (tudi ljubezen).

Vsaka jed diši bolje, če jo skuha žena.

Prva žena je zlata, druga svinčena.

Druga žena se dobi v smeteh, prva med rožicami na zelenem vrtu.

Iz ječe se še pride, iz zakona pa drži pot v grob, drugam nikamor.

Pamet me je srečala v zakonu, ko je bilo že prepozno.

Ni me postaralo delo, postaral me je zakon.

Lani, ko si se oženil, si imel komaj 25 let, letos jih imaš že 50.

Sem se oženil in ovenel.

Se je osmradil (osmradila) = oženil, omožila.

Prvo leto sem ležal pri ženi na pernici, drugo leto pri otroku na plevnici, tretje leto sam na ševnici, pa sem se prekadil in posušil, da ležim četrto leto že lahko v vevnici, peto pa vem, da bom spal v črni zemljici.

Pred srce, potem pa žolč.

Pred zakonom sta se ljubila s srcem, v zakonu se pa z žolčem.

Kdor veliko vasuje pred zakonom, vasuje tudi v zakonu.

Kdor sne ljubezen pred zakonom, mu za zakon nič ne ostane.

Bog bi ne bil nikoli zakona postavil, če bi bil sam oženjen.

Najljubši post je Bogu zakonski.

Ko je postavil Bog zakon, bi bil prav storil, če bi bil zapečatil ljudem usta pa bi se v njem laglje izhajalo.

Ko ne bi bil imel Bog Adama rad, bi mu bil ustvaril cel kup bab; huje štrafinge (kazni) bi mu ne bil mogel naložiti.

Ko bi bil Bog dal Adamu dve ženi, bi bil iz raja sam pobegnil, ga ne bi bilo treba ven poditi.

Vse fantovske skrbi dajo se spraviti v naprstnik, zakonskih skrbi ne spelješ lahko s parom konj, treba ti bo večkrat priprege.

Za tri reči se vsaki človek kesa: da se ni varoval dolgov, da je ljudem kaj verjel in da se je oženil.

Če bi zakonski pomislili, da prepir vselej več škodi kakor nuca, bi se nikoli ne »preštirali«.

Prstan je teži ko mlinski kamen.

Mesen križ je težji ko lesen.

Pravijo, da hudič nima oblasti v cerkvi pa me je vendar pred altarjem vzel.

Zakonska postelja

Bog vidi človeka povsod, tudi v zakonski postelji.

Zakonska postelja, grob fantovski.

V zakonski postelji sem se na mehko ulegel ali sem na trdem spal.

V široki (= zakonski) postelji se spi najbolj na tesnem.

Široka (= zakonska) postelja in široko pokopališče (britof) sta si enaka (glih): na obeh je dosti križev.

Ljubi me po dnevu, ponoči me že tako ne moreš sovražiti.

Bodi tak po dnevu kakoršen si po noči.

V postelji se mož in žena ne stepeta.

Po dnevu se vojskujeva, po noči pa mir delava.

Čez zakonsko posteljo pogrnjena je rjuha, da se ne vidi trnje, na katerem je treba ležati.

Vselej je slabo znamenje, kedar pride v posteljo cesarski orel (= kedar se obrneta mož in žena vsak na drugo stran).

Nocoj ni bilo orla, pa mi je skuhala žena kofé in v kofé je djala več smetane ko mleka.

Nikar se tako grdo ne glejta, da vama po noči ne pride v vas cesarski orel.

Možje bi bili zlatá vredni, če bi bili taki podnevu, kakoršni so ponoči.

Zakonska zvestoba

Žena ostane najbolj zvesta, če nikoli za gotovo ne ve, kedaj bo prišel mož domu.

Horje si ga ženi, ki se boji, da bi mož domu prišel.

Žena je vsakdanji kruh pa ni čudo, da se ga toliko mož preobje in hrepeni včasi po kaki spremembi.

Ženske, (dekleta, žene, babe)

Deklica rožica, ženica božica.

Deklica rožica, ženica koprivica.

Dekle od Boga, baba hudičeva nadloga.

Dekle v slast, baba pošast.

Dekle skok, baba pok.

Dekle fijolica, baba gnojnica.

Dekle riba, baba biba.

Dekle zdravje, žena bolezen.

Dekle med, baba led.

Dekle pela, baba klela.

Dekle zlata, baba iz blata.

Dekle v oltarju, baba v prosu.

Dekle na polju oprana, baba v cerkvi usrana.

Dekle se z vinom (u)mila, baba ga raje pila.

Dekle se s snegom mila, baba si z gnojem kurila.

Sem dekle snubil, sem pamet izgubil.

Za dekletom oči, za babo uši.

Kaplana in dekleta imajo vsi radi, fajmoštra in babo malokdo.

Devica v nebesa diši, baba v peklo smrdi.

Devica telice, ženice tice.

Devica iz maka in mleka: baba iz jezika in dreka.

Deviške oči, nebesa odprta, babje oči, kraste odrte.

Dekliška pamet, božji glas, babja modrost, hudičev špas (tudi: kvas).

Koder dekle gre, rožice cveto, koder baba gre, se še koprive suše.

Kamor dekle pojde, rožice poženo, kamor baba pojde, sto let še koprive ne rasto.

Dekle rožce vezala in jih fantom dajala: baba plenice prala in možu hlače flikala.

Dekle celo noč prela, dopoldne žela, popoldne plela, baba celo noč popivala, dopoldne spala, popoldne dremala.

Dekle je na meni zakurila pa me ni peklo, žena se me je s kodeljo dotaknila, pa mi je oteklo.

Dekle ni nikoli v stari kijklji, baba nikoli v novi, če si prav vsaki dan drugo umisli.

Dekle je še bila včasi v raztrgani obleki zala, baba pa je rit kazala.

Dekleta, ki od jeze kolne, Bog usliši raje, ko babo, ki se po golih kolenih plazi na božjo pot.

Pri dekletu je led gorak, pri ženi pa dostikrat še ogenj mrzel.

Če ni sonca, dekle sije; če je krumpir zdrav, pa baba gnije.

Česar se dotakne dekle, postane zlato, česar baba pa blato.

Kadar se dekle joka, se vsi angeli jokajo, kedar se baba joka, hudiči od smeha pokajo.

Babja solza se posuši na trepalnici, deviška solza pada Bogu na srce.

Če devica pokliče, se mrlič zbudi, če baba zakašlja, hudič zbeži.

Če ima dekle cent teže, je lahko ko en funt; če baba le en funt vaga, je pa teža od petih centov.

Dekle poje, če vpije, baba vpije, če poje; dekle moli, če kolne, baba kolne, če moli.

Ko bi se žene tako lišpale za može kakor se dekleta za fante, bi se jih može ne nagledali tako kmali.

Dekle pravi: ti rad, jes rada; žena pravi: jes pa sem klada, k'je že navada.

Dekleta bi bil od ljubezni požrl, babo bi pa rad od jeze izkozlal.

Za ljubico bi se človek rad stepel, da jo dobi, za ženo pa bi se še raje stepel, da jo zgubi.

Če bi bile dekleta tako kakor babe, se gotovo nihče ne bi v njih zaljubil in če bi bila baba kakor dekleta, bi človek od samega veselja znorel.

Dekletom in vremenom ne sme se nič verjeti.

Ljube oko, sveto nebo; škiljasta baba, slinasta žaba.

Žena je dar božji, ali vsak dar božji ni sladak.

Žena je lepa šiba s katero nas Bog tepe.

Lepa žena in lep konj sta prijetna za oči ali draga.

Dokler ima žena kaj kuhati, se z možem še zmirom lahko zboga.

Dve reči sta bolj vredni kakor naj večji gospod, da jima se človek odkrije: dobra žena in kup gnoja.

Dobra žena premaga še vreme, njenemu polju ne škodi nič, ne toča, ne moča, ne suša, če je še huja letina, je dosti kruha pri hiši.

Dobra žena – nebesa na tem svetu.

Dobra žena odpira nebeška vrata.

Dobra žena – pot v nebesa.

Dobra žena – pol nebes.

Dobra žena ima sveteje roke ko škof.

Dobra žena zna narediti iz pelina med.

Dobri ženi padajo iz kamna denarji.

Dobra žena dala bo krumpir kuhat, mož pa bo pečenko jel; bo prinesla vode s šterne, mož pa bo mislil, da pije najslajše vino.

Dobra žena je kakor dobro vino, kolikor starejši je, toliko raje jo ima in jo obraja mož in vsaki drugi.

Dobra žena je lepa, če ima tudi hrastovo skorjo čez obraz.

V roki dobre žene se zdrobi kamen v krajcarje.

Ni ga tatu, ki bi hiši toliko ukradel, da ji ne bi mogla povrniti dobra žena.

Srečen tisti, ki dobi dobro ženo, ker priženi z njo graščino.

Kjer je dobra žena ni živina nikoli trudna, ker dela le za kratek čas.

Kjer je dobra žena, je kratek čas v hiši domačim in tudi tujcem.

Kjer je dobra žena, je vse pošteno in dobro, kar je pri hiši, še mačka.

Hudi babi ne miruje nikoli jezik, pa tudi roka ne.

Babji jezik je grom, ki čisti zrak, kedar se nakokodaka, postane nektera voljna, da jo lahko okoli prsta oviješ.

Ženo jezik tepe.

Žena pritolče, dedec zatolče.

Baba privpije, dedec zapije.

Baba zbada s šivanko, pa huje boli, kakor da bi človeka z mečem mesarila.

Predno začne žena prvokrat moža zmerjati, bi bilo bolje, da bi si odgriznila jezik, ker prva zamera ne ostane nikoli sama.

Kar govore babe, deni vedno na rešeto, izmed sto reči padlo jih bo na tla 99 in še tista, ki ostane, ni dosti prida.

Kdor verjame babi je izgubljen.

Tri babe, tri spake, cel semenj.

Žena je težka zaverilnica.

Žena je zato tako težka butara, ker je ne more človek nikoli odložiti, da bi si kaj odpočinil.

Baba razje človeku srečo kakor hren zdravo meso.

Baba je tisti dohtar, ki spravi marsikoga na oni svet.

Srečati staro babo zjutraj pomeni nesrečo.

Prevelikega človeka in kosmate babe se je treba varovati.

Žena je za moža to, kar coklja za voz, ki je včasih prav potrebna in koristna, še večkrat pa nepotrebna in nadležna.

Pravijo, da sitnost ni greh, to se pravi, da se babe še v nebesih ne bom odkrižal.

Drugi ljudje nore pred pustom, baba pa tudi ob pametvi.

Kjer je baba, je gotovo tudi špital.

Velika kokoš malo nese.

Velika kokoš, malo jajce.

Majhna kokoš pridno nese (= majhna žena ima dosti otrok).

Naj bo stog visok kolikor hoče, ne bo miš nikoli pod njim poginila (= tudi majhna žena pri velikem možu lahko izhaja).

Dolga žena - konjska smrt.

Bati se je žene rdečih las (= ker je hudobna), sivih (mačjih) oči (hinavska), rudečega nosu (pijanka), zelenih lic (jeznorita), debelih zis (kurbirska), belih rok (lena) in velikih nog (nerodna).

Majhna žena, veliko grlo.

Ktera ne pije iz glaža, pije iz korca.

Če ne pije žena iz glaža, ga pa iz piskra.

Ženo je treba krotiti kakor žival.

Pred je imela rada fante, zdaj ima pa dedce.

-Zjutraj mi je zagodel, opoldne me zapodil, zvečer pa vem, da ga čakati ne smem.-
táko pesem poje žena, ktere mož je godec.

Če stopiš babi na jezik, jej bo pa rit hahljala.

Pred se je pisala Micika Mak, zdaj se piše Mica spak.

Gosposka baba in jesenska megla sta obe za en spak.

Kar se nauči dekcle, zna baba.

Micika dá se veliko naučiti, Mica nič.

Če ne boš strahoval babe ti, bo pa ona tebe.

Če izpolniš ženi trikrat voljo, te v četrto ne bo več spraševala.

Če hoče žena možu dopasti, mora biti bolj sramežljiva ko dekcle.

Po dnevu mislim, da imam hudiča, ponoči se mi zdi, da objemam dekliča.

Žena je srečna, kedar moža po sebi obrne.

Žena doseže pri možu z ljubeznijo veliko, s krotkostjo pa še več.

Sramožljiva ženska se ne bo nikoli s tem pobahala, da je omožena.

Bolno ženo treba je pridno mazati, pa bo kmali zdrava.

Če je žena slabe volje, daj ji masti pa se bo kmali udobrovoljila.

Če v Ameriki nobene druge sreče ne bi bilo, je že ta veliko vredna, da more pobegniti
mož svoji hudobni babi. - (navezava na to: Znorela mi je baba, šel sem v Ameriko.)

Vsaka baba je obsedena, zato jo je treba dobro pretepsti, da se izžene iz nje hudič.

Moralo mu je biti prav narejeno, da je dobil tako hudobo.

Dobra žena je človeku namenjena, hudobno si pa sam dobi.

V sosedovi hiši vidi baba vsaki prah, v svoji pa še dreka ne.

Baba je mačka, ki se zato mili, da kaj dobi, če jej pa daš, te za dar še dostikrat do
krvi uprasne.

Kdor ima rad mačke, ima tudi žensko.

Lena baba rada prebira.

Zvestoba in lenoba si nista nikoli sestri.

Baba, ki bi zmirom rada ležala, bi se rada z vsakim dedcem kurbala.

Če žena po dnevu pridno dela, ni strah, da bi ponoči uhajala.

Če bi v babo treskalo, rila bo svoj pot tje naprej.

Kar ne ve ne Bog ne hudič, ugame baba.

Baba uči človeka pameti, za plačilo ji da pa srečo.

Človek bi svet podrl, ko ga ne bi brzdala žena.

Vremena ne pogodi nobena pratika, ženske trme nobena možka glava.

Najcenejši sol za ženske so solze.

Ženski jok in možki prdec gre v enako ceno.

Ni je huje kače ko žena, ki je obula hlače.

Imam babo pa je, kakor sveder, samo za eno rabo.

Žena je sekret - sekret je za potrebo, žena tudi.

Napasi babo s pečenko, napoji jo z vivodino do vrha, da bo iz nje gledala, obleci
jo v svilo in baržun pa jo posadi v altar in zahvalila ti bo - pomolila jezik.

Kranjico sreča pamet po poroki, Hrvatice pa ravno takrat mine (= ni več poštena).

Talijanke - ciganke, (radi nemarne obleke), Hrovatica svinjarica, Nemškuta cafu-
ta, Kranjica je Mica pa tica.

Pri Kranjicah krumpir v oblicah, pri Hrovatici čebula v potici, pri Štajerki fravk pa gruntec zapravk.

Moški (fantje, možje)

Fant me je gostil s picki in vinom, mož pa s šibo in pelinom.

Fantič dekletu vse dobrote obeta, dedec z babo vsaki dan pometa.

Pred je napajal dekleta, zdaj pa babe.

Pred je klical v hram samo dekleta, zdaj ni več tako izbirčen, kliče dekleta pa tudi babe.

Mož je devet žen imel, vseh devet je na meh odrł pa vrgel mehove čez ramo in se šel ženit in že prvi dan jo je spet dobil.

Dokler je mož tako močan, da vleče lahko žakelj ovsenih plev čez led, dobi še zmirom lahko ženo.

Mož dobi ženo, da se ga drži le hlačni rob in tula brez krajev.

Če gre mož od doma, pozabi na ženo najpred.

Če hodi mož rad od doma, je to znamenje, da ne mara veliko za ženo.

Možje bi radi imeli zakonsko pravico tudi pri drugih babah, kedar nimajo pri sebi svoje.

Babjek ostane tudi v zakonu babjek.

Naj bo mož odkritosrčen kolikor hoče, žena mu nikoli popolnoma ne verjame.

Kdor ni gospodar ženi, je dal grunt iz rok.

Tisti mož je dober, ki privošči ženi več vina kakor sebi.

Za Miciko bi šel v ogenj, za Mico si ne dam konec nohta odrezati.

Kdor sam čez svojo ženo laže, si z drekom svoj gobec maže.

Kdor babo tepe, je vsaki pepe. (= bedak).

Kdor ženo ogovarja, ni vreden počenega dnarja.

Kdor ženo obrekuje, sam vase pljuje.

Kdor govori grdo čez ženo, osira sam sebe, serje v svoje gnezdo, sam svojo posteljo – v svoje korito.

Starši, otroci

Kjer se ne poslušajo starši, Bog ne pomaga.

Otroci so dar božji.

Bog da otroka, pa tudi kruh.

Bogatinu otroka Bog da, revež si ga pa sam napravi.

Otrok in glažev ni nikoli preveč, ker otroci radi mrjò in glaži se radi pobijejo.

Kjer ni otrok, ni rok.

Kjer se suše plenice, teko solzice.

Plenice vice.

Kup otrok, polna glava skrbi in zgodnja starost, to je zakon.

Kdor ima rad otroke, bo imel tudi ženo.

Kjer je tiček, je grmiček, kjer je otročiček, je tudi hlebčiček.

Kjer skače teliček, teče tudi mleko.

Težko je hiši, ki ima orglje (polno otrok).

Kar iz vrane pade, težko orel postane.

Na polju se nikoli toliko ne pridela, da se ne bi moglo spraviti v zakonski postelji (= kar ne bi pojedli otroci).

Ne skrbi me to, kar sem priredil v svinjaku, ampak to, kar v postelji.

Mati nima nikoli toliko otrok, da jih ne bi mogla prehraniti.

Mati zmirja sojo hčer, ali je ne da zmerjati drugim.

Kjer mati tepejo, tam špeh raste.

Mati spravi pred 10 otrok h kruhu, kakor oče enega.

Oče je lahko reči, ali ni vselej res.

Očetova šiba, božji les.

Oče je sedem sinov odredil, vseh sedem pa ne more rediti enega očeta.

Kjer ni mačke doma, imajo miši semenj.

Vsaka svinja naj si rije svoje korenje. (= staršem ni treba skrbeti za otroke.)

Resnico govore samo otroci, pijanci in norci.

Krotko jagnje dve materi zezá.

Ne jemlji dekleta, kateremu ne poznaš mater - kakoršnja mati, taka je hči; po materi spozna se hči bolj ko sama po sebi, lenoba rodi lenobo in pridnost pridnost.

Glej mater, jemlji hčer.

Nezakonski otroci/matere

Krava še ni bila vojena pa že skače v hlevu teliček.

Koza ni še bila vojena pa že teka mladič po polju.

Star mož - mlada žena

Pri starem možu je kravca, pri mladem palca.

Star mož, mlada žena, v vsakem kotu otrok pa drek.

Star mož je petičen, mlad jezičen, drži se starca!

Pri starem možu nosi hlače žena, pri mladem pa dostikrat še kijklje nima obleči.

Pri starem možu je žena gospodar, pri mladem dostikrat še gospodinja ne sme biti.

Staremu možu in mladi ženi dá bog mesto ljubezni otroke.

Star mož prosi, mlad le grozi.

Tri reči so bile še vselej dobre: staro vino, stara vera in star mož.

S starim možem se bom vozila, za mladim pa še peš ne bi smela capljati.

Kdor ima raje mošt kot starino, še nikoli ni bil pameten.

Pri starem možu pojé žena več belega kruha ko pri mladem črnega.

Pri starem možu žena nikoli ne strada kruha, pri mladem pa in še kolikokrat.

Star mož je prata, mlad pa salata, obeh naenkrat ni moč imeti, zato je bolje prijeti za prato ko za solato.

Staremu možu se roka trese ali rada prinese.

Star mož ima polno mošnjo, mlad pa še prazne ne.

Pri starem možu bom jes na rokah, pri mladem pa roke na meni (=stari me bo pestoval, mladi pa tepel)

Pri starem možu boš dobila zaprta usta pa odprto mošnjo, nikar ga ne zametuj.

Star mož nima zob, ne ujeda.

Staremu možu bom dajala gomilce, on pa meni za na vilce.

Mlada žena starega moža pomladi, sama se pa postara.

Obraz mu je grd, ali poln žep je vendar lepo videti.

Mladega glej v obraz, starega v žep.

Pri starem možu je zavetje, pri mladem vihar.

Po dnevu me bo grel on (= stari mož z vinom), ponoči pa jez njega.

Star mož zapusti ženi hišo in kmetijo, mlad pa kup otrok.

Če vzame star mož mlado ženo, je v vsakem kotu drek pa otrok.

Mlad mož more iz stare žene vrvi plesti, če hoče.

Tudi klada je lepa, če jo oblečeš in nališpaš.

Tudi stara koza rada sol liže.

Dom, domača hiša; gospodar - gospodinja

Če ujameš srečo pri ljudeh, pelji jo na svoj dom, če hočeš, da ti ostane zvesta.

Doma se najmanj zapravi.

Doma nas varujejo vsi božji angeli, drugje samo eden in še tega odganja od nas hudič.

Stari moške so djali: Lovi srečo doma, pri ljudeh je ne najdeš.

Sreča nese jajca pod domačo streho, ne pa pod ljuško.*

Domačija kočija - luščija beračija.**

V domači hiši je vse kratkočasno, še dolgčas: zazijaš široko, kolikor te je volja, drugje ne bi smel.

V domači hiši stanuje žegen božji, ker so jo sezidali očetovi žulji in pokrile materine molitve.

Moja hišica je nizka in tesna ali je vendar viša in daljša od mene.

Moja hišica je borna ali mi je mila, grad je lep ali neusmiljen.

Moja hišica je stara in črna ali je moja, grad je nov in bel ali ljuški.*

V svoji hiši se lahko postavim na glavo, če hočem, v tuji se še vستي ne smem, še veseliti ne: ne ukati, ne žvižgati.

V svoji hiši človek najmanj greši.

V svoji hiši se zajec ne boji psa in pes ne volka.

Oblečen človek pred zmrzne na planem, kakor nag v hiši.

Tič že ve, zakaj se drži svojega gnezda.

V svoji hiši se zajec ne boji psa in pes ne volka.

Polzeva hiša je majhna, pa vendar greje, da pozimi ne zmrzne.

Kadar se svila in škrlat v hiši vgnezdita, v kuhinji ogenj ugasne.

Strah je dobra stvar pri hiši.

Neumna je kajža, ki zavida gradu.

En Bog na svetu, en cesar v deželi, en gospodar v hiši: in nobenega ni moč odstaviti.

Bog v nebesih, cesar na zemlji in gospodar v svoji hiši imajo vso oblast, do njih pa nihče ne.

Cesar je gospodar na Dunaju, v svoji hiši pa jaz.

V cerkvi rožica, doma ubožica.

V svoji hiši delam kar hočem, v tuji kar smem.

Ljubša mi je hiša, ki je moja, kakor ves svet, ki ni moj.

Moja hiša mi je ljubša od cerkve: molim lahko tudi doma, otrok pa ne bi smel delati v cerkvi.

Cerkev je lepa in sveta ali nimam do nje oblasti, hiša je grda in grešna, ali je moja.

V svoji hiši sem večji gospod ko fajmošter v farovžu, ker je hiša moja, farovž pa ne fajmoštrov.

Domača hiša pravi: pojdi simo, jez sem lačna ali sem zdrava, tudi vesela: ljuška* hiša pravi: ne hodi simo, jez sem sita ali sem bolna (ali pa čemerna).

Palec je korenina roki kakor gospodar korenina hiši.

Dva gospodarja v hiši, dva petelina na dvoriši.

Gospodar lahko zapodi vse služabnike, cesar pa ne more in ne sme vseh soldatov.

Gospodar je v svoji hiši več kot cesar v svojem cesarstvu.

Hišni gospodar je več kot cesar, ker sme delati v svoji hiši kar hoče, cesar pa v svoji deželi ne, ker bi se ljudje spuntali.

Gospodar v svojem domu, kar kaj v krčmi. (ruska).

Moja kučica, moja slobodica (Hrvatje).

Hišna mati več z očmi kakor z rokami stori.

Hiša ne stoji na zemlji, ampak na gospodinji.

Polje greje sonce, hišo gospodinja.

V svoji hiši hočem biti gospodinja ne pa metla.

Kjer gospodinji dobra ženska, je vse veselo, še žival.

Žena, ki pije rada vodo in je rada krumpir, se ni bati, da bi grunt zapravila.

Kar je drevesu korenina, je hiši gospodinja, od nje prihaja jej rast, zdravje in veselje.

Pri dobri gospodinji se vsako delo o pravem času začne in o pravem času konča.

Dobra gospodinja je kakor dobra ura, ki se nikdar ne prenaagli in nikdar ne zastane ali ostane.

Hiša brez gospodinje je telo brez duše.

*Besedo »ljuška« Trdina sam razloži kot »ljudska, tuja« (Moje življenje, v: Izbrano delo I., str. 262, Naša beseda, Ljubljana, MK, 1968).

** luščija = tujina

Tašča, žlahta, sosedje – medčloveški odnosi

Vzemi nevesto ali brani se tašče.

Kadar se oženiš, bodi ti prva skrb, da spodiš taščo iz hiše.

Kadar se dva vzameta, naj gre iz hiše njegova in njena žlahta, če hočeta, da bosta živela v miru.

Na Hrvaškem dela žlahta mir in prijaznost, na Kranjskem pa le zdrabo in sovraštvo.

Žlahta raztrgana plahta – soseska iz peska – zetje vzetje.

Iz soseske rado treska. (Sosed dela sosedu škodo).

Sosed me je povabil v hram, sam Bog si ga vedi, zakaj je bil tako prijazen.

Kedar potrebuješ pomoči, pojdi raje h gospodi kakor k sosedu prosit.

Že nekteri sosed je zavdal sosedu.

Ni ga hujega ujeda od zlobnrga soseda.

Dober sosed - pol življenja.

Gorje sosedu, če se mož in žena z bogata. (sosed dela rad zdrabe, če se pobotata, gresta oba nadenj).

Prijazen sosed je več vreden ko prijazna žlahta.

Gost sovraži gosta, a domačin obadva.

Po drugih se v peklo pride.

V drugih moko ne kaže staviti kvasa.

Mačka in gospodinja, ki stikata v tuji hiši, nista nikoli nič prida.

Žleh človeku bodi dober, dobremu pa kakor »hočeš«.

Kamor se človek ne poseje, tamo naj tudi ne poganja. (o prešeštnikih).

Če babo enkrat pretepeš te bo tožila ljudem, da jo zmirom bunkaš, če pa jo oblečeš vsaki mesec v nove cape, bo godrnjala, da je komaj enkrat v letu nova.

Pretepel si bil babo, zato ker si močnejši od nje; viš, zdaj se zakadi pa v muho, nemara jo boš še laglje užugal.

Večega smeha ga ni, kakor če obunka baba svojega dedca.

Še Bog vselej ne pomaga, kaj ljudje.

Kar se doma skvasi, naj se po vasi ne razglasi.

Prijubljenemu človeki se odpro vsaka vrata.

Pogosta družina, sloka živina.

Jeza je mlela, rit pa lon prejela.

Medsebojni odnosi: kmet – žena

Če obolita krava in žena, poslal bo mož pred po zdravila za kravo, kakor po zdravni-
ka za ženo.

Bolna krava skrbi moža bolj ko bolna baba; babo dobi spet kjer jo hoče, krave pa
mu ne da nihče zastoj.

Kmet ozmerja babo pred vsemi ljudmi, skrivaj pa vendar zanjo moli; gospod prepelju-
je svojo gospo po »placu« za pod pazduho, skrivaj jo pa kolne in ji fige moli.

Slab mož, ki mara za nečedno babo.

Nerodno je videti, da orje baba, še bolj nerodno pa je, če si mož kosilo sam kuha.

Prijatelji

Prijatelji naj bolje poznajo naše slabosti in nas tedaj tudi naj laglje in naj bolj obrekujejo.

Tat te okrade, prijatelj oropa.

Prijatelji sede pri bokalu, pri prazni mizi jih ni.

Največ prijateljev štejejo bogatini, najmanj reveži – trikrat srečen pa je tisti, ki nima
nobenega.

Sovražnikov se lahko braniš, ker te bije po obrazu, prijatelju pa se ne moreš upirati,
ker te zbada od zadaj.

Našemu premoženju in poštenju delajo naj večo škodo prijatelji.

V obraz ti pravi: prijatelj! v žepu ti pa figo kaže.

Ko sem imel graščino, ni bilo prijateljev moč prešteti, ko sem imel le še grunt,
ostal mi je samo eden in ko sem izgubil tudi grunt, zapustil me je še on in djal: prav se mu
godí, zakaj je pa bil tako aboten, da je verjel kaj prijateljem.

Sreča

Sreča svinjo pase.

Naj večja sreča na tem svetu je dobra žena, največja nesreča pa hudobna baba.

Lipov bog ne da sreče (= z leseno babo ni mogoče dobro živeti).

Srečen je tisti, ki dobi dobro ženo, ker prižene z njo graščino.

Pamet in dobra sreča se malokdaj razideta.

Sreča spi raje na gnoju, ko na zakonski postelji (= še berači so srečnejši od
oženjenih).

Kjer nosi žena hlače, mož pa kijkljo, v taki hiši ne išči ne pameti, ne sreče.

Sreča se po božji volji težje prenaša kakor nesreča.

Dolenjska sreča raste na trti, kočevska (ribniška?) na leščevji in bukvi, kočevska na
plečih.

Človek išče srečo po svetu, živina v jasliah.

Sreča se sprehaja iz sonca v oblake, včasi je v soncu, včasi v oblakih (= včasih kmet
potrebuje sonca, včasih dežja).

Pri nas se sreča drugje ne ujame ko v loteriji.

Sreča je okrogla.

Kranjca nikoli sreča ne zapusti.

Sreča je coprnica, človeka zapeljuje in se zgubi, ne da mu pa nič.

Ko bi bila sreča res slepa, kakor nekateri pravijo, da je, bi jo človek laglje ujel in na svetu bi bilo več srečnih ko nesrečnih, ker jo bo šel vsaki rad lovit.

Največja sreča na tem svetu je dobra žena.

Vsaki vidi tujo srečo in svojo nesrečo.

Večkrat nas obišče sreča, pa je ne vidimo, ker nam stoji za hrbtom.

Svojo srečo ima človek večidel za ritjo, da je ne vidi, tuja pa mu se zadeva ob nos, zato jo tako dobro vselej zapazi.

Nekateri je srečen, če dobi fajfo tobaka, drugi ni vesel pri gnojnem košu tolarjev.

Sreča je dim. (Žakelj dima = žakelj sreče).

Sreča je beseda, kakor več takih, da se pritakne, kedar ni druge.

Sreča raste na vrbi. (= otroci so srečni, kadar na paši na vrbove piščali piskajo).

Sreča se je vdrla v zemljo pa jo malokdo izkoplje.

Sreča je videla, da jo hočejo vsi imeti pa je djala: nisem kurba, raje pobegnem, da se ne bo mogel nobeden nič pritožiti, ne grem k nobenemu.

Vsaki je po svoje srečen, vsake oči imajo drugo srečo.

Moja sreča se je že za siroto rodila.

Sreča je ne le slepa, ampak tudi brez pameti.

Sreča in nesreča sta prijateljici, ki se nikoli ne ločita; kjer je ena, je tudi druga.

Sreča rodi rada nesrečo, kakor iz nesreče dostikrat sreča pride.

Sreča in nesreča sta sestri.

Nesreča ne zna ne žvižgati, ne ukati, ne plesati.

Nevoščljivost srečo odžene.

Nevoščljivosti se štrik utrga.

Mirno počiva kdor dolgov nima.

Kdor ima vsega dosti, tudi v štali lahko prebó.

Resnica - laž

Če baba nima metle, pometa z lažjo.

Baba dvakrat spregovori, trikrat se zlaže.

Kdor zmerom laže, je neumen, še bolj neumen pa je tisti, ki govori zmirom resnico.

Žavbi, s katero se vse doseže, pravi se: Laži - maži.

Devet resnic in ena laž mnogo koristi in nikoli ne škodi, 9 laži in ena sama resnica dalo pa bi tako slabo zmes, da bi ti nihče ne verjel.

Vsaka reč je na svojem mestu dobra, tako tudi laž in resnica: preveč ne sme biti ne te ne one.

Tistemu, ki govori resnico, verjame se dostikrat manj, ko lažnjivcu.

Svet živi od laži.

Bogastvo dobi se samo z lažjo, in ker hočejo vsi ljudje obogateti, lažejo vsi.

Pravica - krivica; sodišča, pravde

Pravica kruha prosi.

Najprva beračica na svetu je bila pravica.

Pravica se je bila potepla.

- Pravica je slepa in gluha, da nič ne vidi in ne sliši, kako hudo se godi revežem.
- Pravica je za vse drugo dobra, samo to ni prav, da je tako zaspana, da nič ne vidi in ne sliši, kake krivice se gode okoli nje.
- Pravica veliko obeta pa malo izpolni (= pri sodbi se težko doseže pravica).
- Razsekaj pravico na drobne kosce pa bo kmalu spet cela.
- Za prijaznega človeka pravica ne mara.
- Pravica daleč stanuje, zato jo je tako težko priklicati.
- Pravico ubijajo ali je ne bodo nikoli ubili.
- Pravice ne podre nobena kuglja.
- Pravica je živela ali je že zdavnaj umrla, zdaj se še za grob ne ve, kje leži.
- Pravica pokoncju hodi in sline požira (je ponosna ali lačna).
- Pravica ne hodi po veliki cesti.
- Pravica zmirom naravnost hodi, kar ni vselej dobro; po ovinkih se dostikrat laglje pride.
- Pravica se nič ne ozira, zato se tako lahko spotakne.
- Pravica ima mehko srce ali težko roko. (hudo udari).
- Pravica je za vse dobra, samo preveč je potrpežljiva.
- Pravica se vozi na zavrtem vozu, zato tako pozno pride.
- Pravica je uklenjena, zato ne pomaga.
- Pravica je Bogu in ljudem ljuba.
- Pravica je dobro podkovana.
- Pravica slabo kupčuje.
- Pravica je še vselej pravdo izgubila.
- Pravica ima zlat jezik, zato jej ga povsod kmali odrežejo, kjer se prikaže.
- Pravici se vsaki v obraz dobrika, za hrbtom jej pa figo kaže.
- Pravice čaka plačilo v nebesih, na tem svetu ga ne najde.
- Pravice ne jemljejo radi v španovijo.
- Pravici povsod radi odpro ali jo kmali zapode.
- Na svetu je vse naprodaj, pravica najbolj.
- Kancelije so štacune, kjer se prodaja pravica.
- Kdor ima doma vso pravico, prilastuje si jo rad tudi pri ljudeh.
- Kdor išče pravico pri gospodi, veliko sveta obhodi.
- Kolikor več plačaš, toliko večji kos pravice ti bodo odrezali.
- Vrata do pravice odpirajo se z zlatim ključem.
- Zase si želi vsaki pravico ali drugim jo malokdo privošči.
- S pravico se človek izveliča, ne obogati pa ne.
- Sedanja pravica je taka kakor meč, ki na obe strani reže; ta pravica rani brez razločka vsakega, naj bo kriv ali nedolžen, če toži ali če je sam tožen.
- Pravica je taka dandanašnji, kakor štumpf iz gomalastike, da gre na vsako nogo, naj bo velika ali majhna.
- Kdor išče svojega poštenja pri sodbi, ga bo malo našel.
- Kdor pravice pri gospodi išče, je ne najde.
- Pravico najbolj ljubita berač in pa cesar, ker ne berač, ne cesar nima nič zgubiti.
- Kolikor je ljudi, toliko je pravic.
- Pravični človek daleč pride, ali se ne sme nikjer dolgo muditi.
- Za pravičnega bi vsaki rad veljal, še cigan.
- Velika gospoda je pravico odredila, mala jo pa ubila.
- Kdor ima vsega dosti, je lahko pravičen.
- Na jeziku mu sedi pravica, na srcu pa kača.

Kdor se sam hvali, da je pravičen, je gotovo slepar.

Krivica dobi se dostikrat zastonj, pravica nikoli.

Pravica je dekla, krivica je frajla.

Pravica je hišo postavila, krivica je pa v nji prebivala.

Človeka drži se senca, pravice pa krivica.

Krivica ima sto rok, pravica pa samo eno in še ta je zvezana.

Na svetu bi bilo dobro, če bi bila pravica tako prebrisana, kakor je krivica.

Pravica nosi opanke, krivica svetle škornje, ali opanki so dobri, škornje pa pošvedramo.

Krivica je djala: jez sem zastonj, pravica je pljunila in rekla: O ti kurba.

Če ukrade kmet – je to krivica, če ukrade gospod – viž je pa pravica, si pa pomagaj če si moreš!

Dandanašnji se samo še sleparjem dobro godi, pridnost in poštenje sta morala iti kruha prosit.

V kržetiji se nalagajo (nakladajo) križi, v kresiji se pa krivica kreše.

Kržetija mošjno izvija, kresija pravico ubija.

Kržetija odrtija - kresija morija.

Škric praska papir, kmeta pa boli.

V tinti se je že marsikateri kmet utopil. (Po dohtarjih in drugih pisacih prišel na boben.).

Papir je že požrl več gruntov, kakor voda in ogenj.

Kdor zahaja kaj dosti k dohtarjem, raztrgal si bo, ne le čevlje, ampak tudi hišo.

Doktorji so hudičevi biriči.

Pravda je dolga in požrešna kača.

Tistega dolžnika je lahko čakati, ki se človeka ne boji.

Obljuba

Obljuba dolg dela.

Obljuba je dolg.

Obljubil mi je jabolk, kar me je veselilo, prinesel pa mi je košarno gnilih lesnik, češ obljubo sem izpolnil.

Tisti gotovo ne ravna prav, ki ne izpolni nobene obljube, pa tudi tisti ne, ki izpolni vsako.

Najraje se izpolni taka obljuba, ki ne stane ne denarja, ne truda.

Beseda se kmali da, nič ne velja.

Loterija in obljuba sta sestri, obe nas goljufate ali obe imate za nas to dobroto, da nam delate upanje, ki nas veseli.

Ljudje so neumni, da se jeze, če se obljuba ne spolni; kaj ni veselje nič vredno, ki jim ga kaka obljuba naredi.

Nebesa so nam za zdaj samo obljubljeni, zato ne maramo dosti zanje, kedar bomo v njih, bomo že radi Boga hvalili.

Pred storiti, potem šele obljubiti, ni navada ali bi bilo predrto potrebno.

Obljuba naj bo kakor senca, ki ni nikoli sama zase.

Obljubo treba je pozno delati, zgodaj spolniti (tudi: počasi delati, brž storiti.).

Kar fant pravi, se lahko spravi.

Obljuba drži se ust, če se obriše, pade na tla in se potepta.

Fantu se je zareklo: obetal je dekletu grunt, pankrta pa dal.

Fantje zvečer obetajo, zjutraj pozabijo.

Kdor se z obljubami zveže, si jih težko spet odreže.

Nę pitaj me z obljubami – ni kaj ugrizniti.

Obljube treba je delati na tešče.

Vinska obljava se rada zlaže, skuja.

Obetovemu Franceljnu ni nič verjeti.

Suha skorja bolj nasiti ko obljubljenega pogača.

Dolgov in obljub ni varno delati.

Pametno dekle je reklo: Vzemi me precej – obljubi ne verjamem.

Kdor pravi: bom dal za vino – da malokedaj zanj.

Reci mi: na!, ne pa: bom dal.

Reci: Pomagam, ne pa: Bom pomagal.

Groš v roki je dostikrat več vreden, ko sto obljubljenih goldinarjev.

Kdor veliko obeta, malo da.

Obljava je zguba.

Obljava dolg dela.

Dolgov in obljub ni varno delati.

Fantje obetajo dekletom zlate gradi, pa še črne kajže ni.

Obljubiti in storiti je preveč.

Daj mi piti – ni dosti obljubiti.

Mi je obljubil, pa je obljubo snedel.

Mi je obljubil, zato se je zgubil.

Fantovska obljava – dekliška poguba.

Kdor dela veliko obljub, rad na vse pozabi.

Kdor je mož, malo obeta, pa veliko stori.

Fantovska obljava – zimska odjuga – spomladni sneg.

Fantovska ali pa babja obljava sta obe enako vredni.

Od samih obljub sem nag, bos, lačen in žejen.

Z obljubami je peklo nastlano.

•Potrpi• in •Počakaj• imata slabe noge, kasno prideta.

Krčme - krčmarji

Krčmar je hudičev valpet.

Ko je mogel hudič zapustiti svet, postavil si je za oskrbnika krčmarja.

V krčmi plešejo pivci, na strehi pa hudiči.

Vrabci se vesele v prosu, hudiči pa v krčmi.

Tako tesnih vrat nima nobena krčma, da ne bi mogel grunt noter priti.

V krčmo gruntar, iz krčme berač.

Kjer je krčmar trbušen, so pivci gotovo mršavi.

Kmet seje, krčmar žanje.

Kadar se krčmar smeja, je čas, da se pivci jokajo.

Krčmarju brat, otroku tat.

Od krčme grlo srbi, žep pa boli.

Kdor je s krčmarjem prijatelj, je sam svoj sovražnik.

Deklet in mož ne išči v krčmah.

Krčmarska kreda grunt pojedaj.

Kdor ljubi oštarijo, ljubi beračijo.

V nebesih so ljudje vseh stanov, samo treh ni: krčmarja, mesarja in farške kuharice.

V krčmi še noben delavec ni nič zaslužil (ker v nji vse zapije).

Pojdi krčmarjevim za botra, boš plačal ti, vzemi si krčmarja za botra, boš plačal tudi ti.
Kdor krčmarju utrguje, naj dražje plačuje. (ker se takemu vino dražje računa)

Kdor se ženi v krčmi ali malinu, je izgubljen.

V malinu in v krčmi se ne ženi.

Devištva, ki se izgubi v krčmi, ni dosti škoda. (dekleta, ki hodijo dosti v krčme, niso že tako nič prida.

Ogibaj se krčem, kjer ostajajo vozniki ali bahači.

Far v krčmi in svinja pred altarjem je enako lepo.

Za otroke je bolje, da jih zapelješ v svinjak kakor v krčmo.

Kdor se potika po krčmah, še ni nikoli obogatel, nikoli slovel, da je pošten in nikoli dolgo živel.

Kedar je v krčmi krst, ne hodi vanjo.

Krčmarski krst je hudičev zakrament, ne božji.

Krčmarski krst ni zakrament.

Krčmarski krst v peklo pripelje.

Voda druge ljudi izveliča, krčmarja pa pogubi.

Krčmar sleče tistega, ki se mu sleči da, pametnemu človeku ne more storiti nič zalega.

Krčmarski stoli so osmoljeni, zato je tako težko vstati.

V krčmi ne išče greh človeka, ampak človek greha.

V krčmo naj hodijo pametni ljudje, ne pa norci; pamet zapravi v njih tisti, ki je že tako veliko nima.

V krčmo naj gre tisti, ki je pošten in pameten; sámo poštenje ne obvaruje še greha

Krčma je tisti kraj, kjer se najbolj spozna, kdo je pameten, kdo pa ne.

V krčmah popijo ljudje največ vode.

Smreke se ni bati, ki raste, ampak take, ki visi. (=smrekove veje kot znamenja krčme).

Hudič se ujčka na smrekovi vejici. (v krčmi).

Smrekova vejica ne nauči brati mašo. (dijak ne bo duhoven, ki rad pijančuje).

Ne hodi vedrit pod smreko, tje rado treska (v pomenu: v krčmo).

Pod smrekovo vejo se človek naj lagje oženi (pri vinu se dobi kmali nevesta).

Konec sveta bo takrat, ko bo začel krčmar govoriti resnico.

Ko veli krčmar, da te ima rad, gleda v obraz tebi, misli pa možnjo.

V peklo in krčmo se gre skozi ista vrata.

Bati se je krčmarja, če je surov, še veliko bolj pa, če je sladak.

Tak fant ni nikoli nič prida, ki ga hvali krčmar.

Največji grešnik na svetu je bil tisti, ki si je izmislil krčme.

Osel je tisti, ki hodi vsak dan v krčmo, pa tudi tisti, ki nikoli ne gre.

Človek naj gre samo takrat v krčmo, kadar bi mu bilo poginiti od žeje ali lakote, drugače pa nikoli.

Najbolj uboga je tista vas, ki ima največ krčem.

Blagor si ga vasi, ki nima ne krčme, ne godca, ne farja.

Kdor se hoče po kosmatinah valjati, naj gre v krčmo.

V krčmi je toliko kurb, kolikor bab.

Krčme so bele, krčmarji rudeči, pivci pa lisasti.

Kratkočasen krčmar je toliko vreden, kolikor kratkočasen tat.

Boj se vina, ki ga hvali krčmar.

Kedar toži krčmar na slabe čase, je znamenje, da bo kmalu obogatel.

Krčmarju se sme samo takrat verjeti, kadar graja svoje vino.

Iz krčmarja govori hudič, iz krčmarice pa devet hudičev.

Take nasmeten ni noben žep, da bi ga krčmar ne očistil.

Pri treznih pivcih je krčmar goljuf, pri pijanih pa tat.

Kadar ti začne krčmar razkladati, kako drago ga stane vino, je čas, da mu pobegneš, ker ti daje s tem na znanje, da ima pravico te oskubiti.

Ne mudi se dolgo v krčmi, ki je zelo kredana, ker tak krčmar si išče pri poštenih pivcih odškodovanje za svoje zgube.

Krčma človeka izmodri ali večidel prepozno.

Doma majhna pamet zaleže več kakor velika v krčmi.

Kdor ima majhno pamet, še to izgubi v krčmi; človek dobre pameti pa se v nji lahko prav veliko nauči.

Kdor gre v krčmo, naj vzame s sabo malo denarja pa veliko pameti.

Vsako reč je treba doma prodajati, v krčmi pa kupovati. (pri vinu se dobi vse boljši kup, če se prodajalec upijani.)

Krčma zakolje samo takega, ki v to sam privoli.

Hvali krčmo - ostani doma.

Krčma je nedolžna ali pivci so grešniki.

Krčme so za popotne, ne pa za domače.

V krčmi je treba stati, ne sedeti (to je hitro spiti in oditi.).

Jeklena pšenica kliče bokal na mizo (ne le maslec).

Češplje so drobne pa vendar največ krčmarjev zrede.

V krčmah splava marsikateri prešič po grlu.

Če je kaj v mošnji se veli: Le not', le not' prijatelj! Kedar se izprazni, pa se glasi: le ven, le ven lump!

Blagor tistemu, komur ni treba hoditi v krčme.

Če boš vodil babo kaj dosti v krčme, ti bo kmali zbežljala.

Če gre krava k biku ali baba v krčmo, imate obe isti (glih) opravke.

Vsaki birt je za svoj aržert dober.

Vino je hude jeze: to se vidi v vsaki krčmi.

Kdor veliko po krčmah hodi, mu rada kri teče. (pivci se dostikrat stepo).

Svetniki na krčmarskih pildkih imajo dolge in hude kremplje (kvarte marsikomu mošnjo izpraznijo).

Kmet žanje po polju, mešetar pa v krčmi.

V krčmi se slišijo včasih lepše pridige kakor v cerkvi.

V krčmah se plača vino, novice pa se dobe za nameček.

Krčma je dobra šola; kdor natanko posluša, nauči se v nji rajtati, pridigati, peti, plesati in še kmetiti.

V krčmah človek najbolje vidi in izve, ne le kako se denar zapravi, ampak tudi to, kako se dobi.

Krčma – kupčevalska šola.

Nikjer se pamet tako lahko ne zgubi pa tudi nikjer laglje ne dobi kakor v krčmah.

Krčma pametnega človeka več nauči kakor šola.

Pravi pivce nikoli ne zajde. (v krčmah mu povsod povedo za pravi pot).

Iz krčme v krčmo in skok čez vodo pa boš v Ameriki (je rekel Belokranjec).

To je že stara resnica, da se v krčmi pamet izbistri, žep posuši.

Krčma uči človeka pameti, toda ne zastonj.

Topliška krčma, kočevski cviček.

Krčma druge pase, sebe pa napase.

Lepih naukov se sliši dosti tudi v krčmah.

Kdor hoče zastonj piti, naj se zaljubi v krčmarjevo hčer.

Kjer je krčmar pijanec, sta prazna sod in mošnja.

Krčma nikogar ne vleče za vlase k sebi, vsak pride sam rad vanjo.

Krčma za nikomur ne leta.

Pivci puščajo sramoto (= sramežljivost) zunaj.

Krčmarski dobiček nima teka.

Krčme bogate po krčmaricah, ne po krčmarjih.

Pankrti so v krčmah doma.

Veliko krčem, veliko pankrtov.

Iz krčme pride več ljudi kakor jih noter pride (gre) (v njih se zaredi dosti otrok).

Krčmarske hčeri imajo malokdaj velike dote.

Krčmarski dobiček se zgubi v štacuni (= krčmarica in njene kčere iznosijo ves denar za cape).

Krčma kmalu na kant pride, če spravlja denar vsaki v svoj žep.

Kdor se v krčmah pogaja, se za ušesi praska (ga osleparijo).

Mož napaja v oštariji kelnarco, žena pa doma šoceljna.

V oštariji je že taka navada, da so pivci krčmaričini ljubčki in pivke krčmarjeve ljubice.

Vino, pijanci, pijanke

Če ne pije žena iz glaža, ga pa iz piskra.

Ktera ne pije iz glaža, pije pa iz korca.

Kdor v jezi vino pije in v žalosti molči, nikoli dolgo ne živi.

Po vodi plavajo barke, po vinu pa gruntje.

Tako trden ni noben grunt, da ga pijanček ne bi prevrnil.

Rit se veseli žita, srce pa vina.

Rada si ga ulivam ali ne počivam.

Če privoščiš ti meni polič, prislužila bom jaz tebi firkelj.

Če ga rada pijem pa tudi rada kaj storim.

Skušnja uči, da so pijanke večidel prav dobre delavke in kratkočasne pohlevne babnice, ki dostikrat nobene druge slabe lastnosti nimajo.

Star pregovor pravi: Na Dolenjskem vsaka Gorenjka postane pijanka.

Dolenjka rekla je Gorenjki: S frakeljnom si začela, s firkeljni boš pa nehala, če jih boš imela za kaj kupiti.

Kako ne bi bila pijanka, saj je Gorenjka.

Gorenjka pije doma mleko, na Dolenjskem pa še zanj ne vpraša.

Vinu je več verjeti kakor pivu (pijanemu več nega treznemu).

Prijaznost, ki se z vinom naredi, se z vinom izkadi.

Pri vinu delaj znanje, ne pa prijaznosti.

Bratovščina v vinu plava, z vinom pride, z vinom mine.

Pri vinu se ti je zareklo: djal si mi bratec pa si mislil - cigan.

Vinski brat in cigan sta si svaka.

Vinski bratci so čudni malarji: v obraz malajo človeka z zlatom, v hrbet z blatom.

Bratci so pili in se veselili, popili so vino, popili bratovščino.

Skrb in vino se sama jesta.

Več se jih utopi v vinu ko v vodi.

Vino je sam svoj tat, če stoji, se suši.

On ga pije iz majolike, ona pa iz piskra.

Vino dela v zakonu prepir ali vino dela tudi spravo.

*Zusammenfassung***Wer den Trinkern lauscht, kann Bücher schreiben**

(Von Janéz Trdina aufgezeichnete oder erdichtete Sprüche und Sätze)

Janez Trdina (1930–1905), slowenischer Schriftsteller, Historiker und Volkskundler, hinterließ in 27 kleinen Heften aufgezeichnete Notizen, die auf seinen Wanderungen durch Unterkrain in den Jahren nach 1871 entstanden sind um später einmal die Lebensweise der dortigen Bevölkerung darzustellen. Er selbst hatte bemerkt, daß alles was er gesehen und gehört hatte, dabei auch viel Tratsch, aufgezeichnet wurde, darum sind diese Notizen für allgemeine Verwendung nicht bestimmt und sollen nach seinem Tode vernichtet werden. Diese geplante Darstellung hat Trdina selbst nicht mehr realisiert. Die Notizen sind zum Glück nicht vernichtet worden und sind heute in seinem Nachlaß unter den Nr. Ms 15/62 in der National- und Universitätsbibliothek in Ljubljana aufbewahrt, die maschinengeschriebene Abzüge befinden sich hingegen in der Studienbibliothek Miran Jarc und im Museum in Novo mesto. Wortwörtlich veröffentlicht, jedoch ohne irgendeinen Kommentar, sind sie als "Podobe prednikov" (Ahnenbilder) in drei Bänden beim Verlag Krt (Ljubljana 1987) erschienen. Die Verfasserin hat schon in den 70-er Jahren aus dieser Sammlung die Sprüchwörter und die Notizen über das Brauchtum herausgesucht und ihr Quellenmaterial befindet sich heute im Archiv des Institutes für slowenische Volkskunde am ZRC SAZU und wartet auf eine kommentierte Ausgabe gesamter slowenischen Sprüchwörter.

Diese Sprüche und Sätze sind in anderen slowenischen Sprüchwörtersammlungen nicht zu finden; die Verfasserin hat sie thematisch eingeordnet und veröffentlicht diesmal jene, die die zwischenmenschliche Beziehungen charakterisieren und in das Gesellschaftsleben eingreifen.